

Gençken Oruç Tutmak

Ramazan-ı şerif, ayların en faziletlisidir. Oruç ayıdır. Kur'an ayıdır. Kur'ân-ı Kerîm'in inişi bu ayda başlamıştır. Ramazan ayı Allah *Teâlâ'ya* itaat ve ibadet, iyilik ve ihsan, mağfiret, rahmet ve ilâhî rızâyâ ulaşma ayıdır. Ramazan-ı şerif içinde bin aydan hayırlı "Kadir gecesi" bulunmaktadır. Ramazan ayı mümin kulun din ve dünya işlerini düzeltmesine yardımcıdır. Duaların Cenâb-ı Hak tarafından çokça kabul edildiği bir aydır. İftarlar ve yardımlar sebebiyle akrabalık, dostluk ve komşuluk haklarının ihya edildiği bir aydır. Malî ibadetlerin bolca yapılmasıyla (zekât ve fitrelerle) fakirlere yardım elinin uzatıldığı bir aydır.

Sonunda sevinç günü olan Ramazan Bayramı ve bayram namazı vardır. Gündüzleri oruçla, geceleri teravih namazlarıyla ihya edilir. Son on gününde itikâf sünneti vardır. Kulluk bakımından kârlı, bereketli ve nuranî bir aydır. Ramazan ayı ve bu ayda oruç tutmanın faziletine dair birçok hadis-i şerif vardır. Bunlardan bazıları şunlardır.

Hz. Resûlullah Efendimiz (s.a.v) buyurmuştur ki: "Eğer kullar ramazan ayındaki üstünlükleri bilselerdi, bütün senenin ramazan olmasını isterlerdi."¹

Resûlullah (s.a.v), bir hadis-i kudsîde Allah Teâlâ'nın şöyle buyurduğunu söylemiştir: "Âdemoğlunun her ameli kendisine aittir; ancak oruç hariç. Oruç benim içindir ve onun karşılığını ben vereceğim."²

Ashabtan Selmân-ı Fârisî (r.a) şu hadis-i şerifi rivayet etmiştir:

Resûlullah (s.a.v) Şâban ayının son günü bize bir hutbe okudu ve buyurdu ki: "Ey insanlar! Büyük bir ayın gölgesi üzerinize düşmüş bulunuyor! O ay içinde bulunan Kadir gecesi bin *aydan hayırlıdır*. *Cenâb-ı Hak*, bu ayda oruç tutmayı farz ve geceleri ibadet etmeyi nafil kılmıştır. Kim bu ayda hayırlı bir haslet ile Allah Teâlâ'ya yaklaşırsa, diğer aylarda bir farz eda etmiş gibi sevap kazanır. Yine bu ayda bir farzı yerine getiren diğer aylarda yetmiş farzı yerine getirmiş gibi sevap kazanır. Bu ay sabır ayıdır. Sabrın karşılığı ise cennettir. Bu ay yardımlaşma ayıdır. Bu ayda müminin rızkı artar. Kim bu ayda bir oruçluya iftar ettirirse, bir köle âzat etmiş gibi sevap kazanır *ve günahları mağfiret edilir*."

Bu sözler üzerine biz dedik ki:

"Ey Allah'ın Resûlü! Bizim hepimiz bir oruçluyu iftar ettirecek imkâna sahip değiliz."

Resûlullah (s.a.v) sözlerine şöyle devam etti:

¹ Taberânî, *el-Kebîr*, 22/389; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, nr.5273; İbn Huzeyme, *Sahîh*, 3/190; Heysemî, *ez-Zevâid*, 3/141.

² Buharî, *Savm*, 2, 9; Libas, 78; Müslim, *Siyam*, 164; Ebû Davud, *Savm*, 25.

“Oruçluya bir içim süt, bir içim su ve birkaç hurma vererek iftar ettirene de Allah Teâlâ bu sevabı verir. Kim bir oruçlunun karnını doyurursa, Allah Teâlâ onun günahlarını mağfiret eder. Yine onu benim kevser havuzumdan içirir ve ondan sonra hiç susuzluk çekmez. Oruç tutan kişinin sevabından bir şey eksilmeden, kendisinin kazandığı sevap kadar da iftar ettiren kişiye sevap verilir. Bu ay öyle bir aydır ki, evveli rahmet, ortası mağfiret ve sonu cehennemden âzat olmaktır. Bu ayda kölesinin (hizmetçisinin, işçisinin) işini *hafifleten kişiyi Allah Teâlâ* ateşten âzat eder. Bu ayda şu dört haslete sıkıca sarılın; iki haslet ile Rabbinizin rızâsını kazanır, ikisine ise her zaman ihtiyaç duyarsınız, Rabbinizin rızâsını kazandıracak iki haslet şudur: Allah'tan başka ilâh bulunmadığına şehadet getirmek ve Allah'tan günahların bağışlanmasını dilemek. Her zaman ihtiyaç duyduğumuz iki haslet ise, Rabbinizden cenneti istemek ve cehennemden O'na sığınmaktır.”³

Yine Hz. Peygamber (s.a.v) buyurmuştur ki:

"Ramazan ayının ilk gecesi gelince sekiz cennetin bütün kapıları açılır. Bu ay boyunca cennet kapılarından hiçbirisi kapanmaz. Cenâb-ı Hak (c.c), bir nidacıya şöyle ilân etmesi için emir verir: “Ey hayır arayan kişi, gel! Ey kötülükte ileri giden kişi, bırak! Günahlarının bağışlanmasını dileyen yok mu, bağışlansın! Dilekte bulunan yok mu, dileği verilsin! Tövbe eden yok mu, tövbesi kabul edilsin!” Bu durum fecir doğup sabah oluncaya kadar böyle devam eder. Cenâb-ı Hak (c.c), her akşam iftar vakti, azabı hak etmiş bir milyon kişiyi cehennemden âzat eder.”⁴

Resûlullah (s.a.v), Ramazan ayını "sabır ayı" diye isimlendirmiştir. Çünkü sabır; nefsi arzularından alıkoymak ve Allah'ın emrine hapsedmektir.

İmam-ı Rabbânî hazretleri de buyuruyor ki:

"Mübarek Ramazan ayı, çok şerefliidir. Bu ayda yapılan nafilâ namaz, zikir, sadaka ve bütün nafilâ ibadetlere verilen sevap, başka aylarda yapılan farzlar gibidir. Bu ayda yapılan bir farz, başka aylarda yapılan yetmiş farz gibidir. Bu ayda bir oruçluya iftar verenin günahları affolunur. Cehennemden âzat olur. O oruçlunun sevabı kadar, ayrıca buna da sevap verilir. O oruçlunun sevabı hiç azalmaz. Bu ayda, emri altında bulunanların işlerini hafifleten, onların ibadet etmelerine kolaylık gösteren âmirler de affolunur, cehennemden âzat olur/ar. Bu ayı fırsat bilmeli, elden geldiği kadar ibadet etmelidir. Allah Teâlâ'nın razı olduğu işleri yapmalıdır. Bu ayı, âhireti kazanmak için fırsat bilmelidir.” Kur'ân-ı Kerîm Ramazan'da indi. Kadir gecesi bu aydadır. Ramazan-ı şerifte iftarı erken, sahuru geç yapmak sünnettir. Resûlullah bu iki sünneti yapmaya çok önem verirdi.

³ *Beyhakî, Şuabu'l-İmân, nr. 3695; Münzirî, et-Terğîb ve't-Terhîb, nr. 1469.*

⁴ *İbn Huzeyme, es-Sahîh, nr. 1887; Beyhakî, Şuabü'l-İmân, nr. 3608.*

Bu ayda, cennet kapıları açılır, cehennem kapıları kapanır. Şeytanlar zincirlere bağlanır. Rahmet kapıları açılır. Allah Teâlâ, bu mübarek ay şanına yakışacak kulluk yapmayı ve razı olduğu, beğendiği yolda bulunmayı hepimize nasip eylesin!

Kıyamete kadar insanlığa hidayet yolunu gösterecek olan kelâmullah, levh-i mahfûzdan dünya semasına bu ayda indirilmiş, oradan da âyet âyet, sûre sûre iki cihan güneşi Hz. Muhammed'e (s.a.v) nâzil olmuştur.

Mekke'de başlayan nüzûl, Allah Resûlü'nün (s.a.v) peygamberlik süresince Medine'de devam etmiş ve yaklaşık yirmi üç senede tamamlanmıştır.

Âyet-i kerîmede nüzulün bu ilk merhalesi anlatılarak şöyle buyrulmaktadır:

"Ramazan ayı ki, Kur'an, insanlara hidayet rehberi, yol gösterici ve doğruyla yanlış birbirinden ayıran açıklayıcı belgeler olarak o ayda indirilmiştir."⁵

Yüce Allah, kelâm sıfatıyla insanlara ve cinlere diyeceğini demiş, kitapların en mübareğini, zamanların ve mekânların en kıymetlisinde, insanların en şereflişine indirmiştir.

Yüce Allah, "Biz onu (Kur'an'ı) mübarek gecede indirdik"⁶ buyurmakta; bu mübarek gecenin hangi gece olduğunu da, "Biz Kur'an'ı Kadir gecesinde indirdik"⁷ buyurarak açıklamaktadır.

Görüldüğü gibi aylar içinde Kur'an'da adı geçen tek ay ramazandır. Bu da yüce Allah'ın, ramazan ayına ne kadar önem verdiğini göstermektedir.

Amellerin mükâfatı bu ayda diğer aylara göre kat kat artmakta, böylece günahlara kefâret olup, onları eritmektedir.

Resûl-i Ekrem (s.a.v), ramazan ayındaki rahmet ve bereketi şöyle müjdelemiştir:

"Kullar ramazan ayında ne kadar fazilet ve hayırların olduğunu bilselerdi, senenin tamamının ramazan olmasını temenni ederlerdi."⁸

⁵ Bakara 2/185.

⁶ Duhân 44/3.

⁷ Kadr 97/1.

⁸ Ebû Ya'lâ, Müşned, 9/180; Heysemî, Mecmau'z-Zevâid, 3/141; Beyhakî, Şuabü'l-imân, 3/313; Müttakî-i Hindî, Kenzü'l-Ummâl, nr. 23715.

"Kim inanarak ve sevabını yüce Allah'tan umarak oruç tutarsa geçmiş günahları affedilir. Kim de inanarak ve sevabını yüce Allah'tan umarak Kadir gecesini ibadetle geçirirse geçmiş günahları affedilir."⁹

"Kim ramazanda orucunu tutar, haddini bilir, korunması gereken şeylerden korunursa, bu onun geçmiş günahlarına kefâret olur."¹⁰

Ramazan orucunun ve ramazan gecelerinin ihyasının günahlara kefâret olması için, bu ibadetlerin bir ay boyunca devam etmesi şarttır.

Ramazanı oruçlu geçirenlerin bayram günü, bayram namazından evlerine dönerken bağışlanmış olarak döndükleri rivayet edilmiştir.

Kim ramazan ayının gündüzlerini oruçlu, gecelerini ibadetle geçirirse, gözünü, avretini, elini ve dilini haramdan korursa, namazlarını cemaatle kılsa, cuma namazına erkenden giderse, ramazanda orucunu tutmuş, kâmil bir ecir kazanmış, Kadir gecesini ihya etmiş ve Rabbinin mükâfatı ile kurtulmuş olur.

Resûl-i Ekrem (s.a.v), ashabına ramazan ayının gelişini şöyle müjdelendi: "Ramazan ayı geldi. O, mübarek bir aydır. Allah bu ayda oruç tutmayı size farz kılmıştır. Bu ayda cennetin kapıları açılır, cehennem kapıları kapanır ve şeytanlar bağlanır. Bu ayda *bin* aydan daha hayırlı bir gece vardır. Kim bu gecenin hayrından mahrum olursa, gerçekten mahrum olmuştur."¹¹

Mümin, cennetin kapılarının açılmasına, günahkâr, cehennem kapılarının kapanmasına ve akıllı kişi, şeytanların bağlanmasına nasıl sevinmesin? Düşünün! Bu zamana benzeyen başka bir zaman daha var mı?¹²

Abdurrahman-ı Tâhî Hazretleri (k.s) bir dostuna yazdığı mektupta şöyle der: "Bu ayı bir ganimet bilmelisin. Bu mübarek ayın her gecesinde binlerce insan cehennemden azat edilir. Cennet kapıları açılır. Cehennem kapıları kapatılır. Azgın şeytanlar dizginlenir. İftarda acele etmek, sahurunu ise geciktirmek sünnettir. Özellikle bu iki vakitte Allah'a olan âcizliğimizi ortaya koymalıyız. Böyle yapana çok sevap verilir. Teravih namazlarını kılmak, Kur'ân-ı Kerîm'i hatmetmek Peygamberimizin hiç

⁹ Buhârî, İmân, 29; Müslim, Müsâfirîn, 175.

¹⁰ Ahmed, Müsned, 3/55; İbn Hibbân, Mevârid, nr. 879; Münzirî, et-Tergîb ve 't-Terhîb, 2/91.

¹¹ Nesâî, Savm, 4; Ahmed, Müsned, 2/230, 385, 425.

¹² Kutsal Günler ve Geceler, Mahmut Kaya, Semerkand Yayınları, sf.66.

terketmediği müekked sünnetlerdendir. Dedikodu (gıybet) yapmaktan, boş sözler söylemekten, yalan konuşmaktan sakınmalısın. Mürşidinden uzakta ramazan ayını geçirdiğin için mahzun kalpli olmalısın. Bu ayda onunla beraber geçirdiğin günleri çokça hatırlamalısın. Virdlere ve özellikle bu ayda öğle namazından hemen sonra yapılan rabıtaya sımsıkı yapışmalısın."^{13, 14}

Allah Dostlarının Ramazan Ayına Verdikleri Önem

Bütün Allah dostları ramazan-ı şerifte ibadet ve taate çok önem vermişlerdir. Mesela, "Seyyid Muhammed Raşid hazretleri (k.s) camiye çok bağlıydı. Hasta olduğu zamanlarda bile camide cemaat ile birlikte namazını kılardı. Farz ve vâcip ibadetlerinin dışında nâfile ibadetlere, bilhassa geceleyin yapılan amellere çok önem verirdi. Gece namazına kalkmayı ısrarla tavsiye ederdi. Vitr namazını geceleyin teheccüd ile birlikte kılardı. Kuşluk namazını normalde dört, ramazan ayında sekiz rek'at kılardı. Gecenin çok az kısmını uyku ile diğer zamanını güneş doğuncaya kadar ibadetle ihya ederdi. Ramazan ayında amelini artırır, gece ve gündüz olmak üzere günde iki defa tesbih namazı kılardı. Ramazanın ilk on beş günü teheccüd namazını aile fertleriyle, son on beş günü de camide cemaatle birlikte kılardı. Ramazanın son on gününde geceleri neredeyse uyumazdı. Kadir gecesine vasıl olmaya çalışırdı. Diğer zamanlar günde bir cüz Kur'ân-ı Kerîm okurken, ramazan ayında iki günde bir hatim indirirdi. Ramazan orucu dışında şevval ayı orucunu, arife günü orucunu ve muharrem orucunu hiç terk etmezdi."¹⁵

Ramazan Orucu

Oruç bir ibadettir, İslâm dininin temel farzlarındanadır. Farz olduğunu, Kur'an ve Sünnet açıkça bildirmiştir. Bütün âlimler orucun farz olduğunda ittifak etmişlerdir.

Akıllı olan, bulûğ çağına gelen ve ramazan ayına ulaşan erkek-kadın her Müslüman'a oruç tutması farzdır. Oruç tutmamayı mubah kılan (serbest yapan) durumlar hariç, bu farz ölene kadar kimseden düşmez.

Oruç, niyet ederek fecrin doğuşundan (imsak vaktinden) güneşin batışına kadar yemekten, içmekten ve cinsî münasebetten uzak durmaktır. Beden ile yapılan bir ibadettir. Oruca Arapça "savm" denir.

Oruç tutmaya ve orucun başladığı vakte "imsak" denir. Oruç açmaya ise "iftar" adı verilir. Oruç tutmak için gece kalkılıp yenilen yemeğe de "sahur" denilir.

Ramazan orucu Müslümanlara hicretin 2. yılında Şâban ayının 10. günü farz kılınmıştır. Oruç ibadeti önceki ümmetlere de farz kılınmıştır. Bu durum Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle bildirilmiştir:

¹³ Seydâ-i Tâhî'nin Mektupları, s. 169 (51. Mektup)

¹⁴ Allah Kulundan Vazgeçer mi?, Semerkand Araştırma Grubu, Semerkand Yayınları, sf.77.

¹⁵ Allah Kulundan Vazgeçer mi?, Semerkand Araştırma Grubu, Semerkand Yayınları, sf.78.

"Ey iman edenler! Takvâ üzere olasınız diye, oruç sizden önceki ümmetlere farz kılındığı gibi size de farz kılındı."^{16, 17}

Yalan, zulüm, düşmanlık, insanların mallarına, canlarına, ırzlarına göz dikmek gibi haram işlerden sürekli uzak durmadıktan sonra, yüce Allah'a yaklaşılmaz. Bu mânaya işareten Resûl-i Ekrem (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Kim yalan sözü ve onunla amel etmeyi terketmezse, Allah'ın, o kişinin yemeyi ve içmeyi terketmesine ihtiyacı yoktur."¹⁸

Seleften biri şöyle derdi: "Orucun kolayı, yemeyi ve içmeyi terketmektir."

Câbir (r.a) şöyle derdi: "Oruç tuttuğun zaman, kulağın, gözün ve dilin harama ve yalana karşı oruçlu olsun. Komşuna eziyeti terket. Üzerinde bir vakar olsun. Oruçlu olduğun gün ile olmadığın gün bir olmasın!"

Resûl-i Ekrem (s.a.v) buyurmuştur ki: "Oruç tutan bazı kişilerin oruçtan kazandıkları sadece açlık ve susuzluktur. Gece ibadet için kalkan bazı kişilerin ise kazandıkları şey sadece uykusuzluktur."¹⁹

Bu hadisin mânası, sırrı ve hikmeti şudur: Yüce Allah'a yaklaşmak, O'nun dostluğunu elde etmek sadece mubah olan işlerin bazılarını terketmekle olmaz. Haramlardan mutlak surette kaçınmak gerekir. Haramları işleyip, mubah işleri terkeden kimsenin durumu, farzları terkedip, nâfile ibadetlerle Allah'ın dostluğunu kazanmaya çalışan kimsenin durumuna benzer. Böyle bir davranışla, yüce Allah'ın dostluğunu elde etmek mümkün değildir.

Şu olaydan ibret alalım:

Resûl-i Ekrem (s.a.v) zamanında iki kadın, oruç tutmaya başladılar. Açlık ve susuzluk onları günün sonuna doğru güç bir duruma düşürdü. Neredeyse oruçlarını devam ettiremeyecek duruma geldiler.

Bunun üzerine, oruçlarını açmaya izin vermesi için Hz. Peygamber'e (s.a.v) haber gönderdiler.

Resûlullah (s.a.v) onlara bir kap göndererek, ona kusmalarını emir buyurdu. Râvi der ki: Onlardan biri verilen kaba kustu ve kap etle, kanla yarıya kadar doldu. Diğeri de aynı şekilde kustu ve kap doldu.

Orada bulunan insanlar buna hayret ettiler. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem (s.a.v) şöyle buyurdu:

"Bu ikisi, oruç tutmaya başladılar. Allah'ın kendilerine helâl kıldığı yiyeceklerden kendilerini korudular, ama Allah'ın haram kıldığı fiillerden sakınmadılar. Şöyle ki onlardan biri, diğerrinin yanına gelip oturdu ve

¹⁶ Bakara suresi ayet-183.

¹⁷ Temel İlmihal Bilgileri, Şemseddin Bektaşoğlu, Semerkand Yayınları

¹⁸ Ebû Davud, Savm, 25; Tirmizî, Savm, 16.

¹⁹ İbn Mâce, Sıyâm, 21; Ahmed, Müsned, 2/373.

insanların gıybetini yapmaya başladılar. İşte bu, onların gıybet ederek yemiş oldukları insan etleridir,"²⁰,

21

Hız. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Sabır, imanın yarısı ve oruç da sabrın yarısıdır."²²

Gençken Oruç Tutmak

Resûlullah (s.a.v) ibadet ehli ile oruç tutanın ortak özelliğini şöyle ifade buyurmuştur:

"Allah Teâlâ, ibadet eden genci meleklerine göstererek şöyle buyurur:

Ey benim için şehvetini, isteklerini bırakan, gençliğini benim için harcayan genç, sen benim yanımda bir melek gibisin."²³

Oruç tutan hakkında da, "Ey meleklerim, şu kuluma bakınız, şehvetini, lezzetini, yemesini ve içmesini benim için terk etmiştir."²⁴ buyurmuştur.²⁵

Oruç tutanlar üç kısımdır:

1. Bu gruptakiler yemeyi ve içmeyi Allah için terkedenlerdir. Onlar yüce Allah ile anlaşmışlardır ve oruçlarının karşılığını sadece O'ndan beklerler. Muhakkak ki Cenâb-ı Hak, iyi amel işleyenlerin amellerini zayıf etmez. O'nunla ticaret yapan zarar etmez, bilakis çok büyük kâr elde eder. Bu kişiye yüce Allah, cennette yiyecek, içecek ve huriler verir. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Geçmiş günde işlediklerinize karşılık, âfiyetle yiyin, için."²⁶

Mücâhid (rh.a) ve daha başkaları, "Bu âyet oruçlular hakkında inmiştir" demişlerdir.

Bir hadiste şöyle buyrulmuştur: "Muhakkak ki cennette, reyyân denilen bir kapı vardır. O kapıdan oruç tutanların dışında kimse giremez."²⁷

Enes'ten (r.a) rivayet edilen bir hadis şöyledir: "Oruçluların ağzından etrafa misk kokusu yayılır. Onlar için arşın altında bir sofraya hazırlanır. İnsanlar mahşerde hesap verirken, onlar o sofradan yerler."²⁸

²⁰ İbn Mâce, Sıyâm, 16; Ahmed, Müsned, 2/373.

²¹ Kutsal Günler ve Geceler, Mahmut Kaya, Semerkand Yayınları, sf.81.

²² Bkz: Ebû Nuaym, Hilye, 5/34; Taberânî, el-Mu'cemü'l-Ke-bîr, 9/104.

²³ Biraz farklı lafızlarla bkz: Deylemi, Firdevsü'l-Ahbar, nr. 8137; Zebidi, ithaf, 4/324.

²⁴ Ahmed b. Hanbel, Müsned, 2/266; İbn Huzeyme, Sahih, 3/196-97.

²⁵ Kutsal Günler ve Geceler, Mahmut Kaya, Semerkand Yayınları, sf.66.

²⁶ Hâkka 69/24.

²⁷ Buhârî, Savm, 4; Müslim, Sıyâm, 166; Tirmizî, Savm, 55.

²⁸ Süyûtî, ed-Dürri'l-Mensûr, 1/182.

Seleften biri anlatıyor: Bize ulaşan bir rivayet şöyledir: İnsanlar hesap verirken, oruçlular için bir sofraya kurulur; onlar, o sofradan yerler. İnsanlar, "Ey Rabbimiz! Biz hesap veriyoruz, onlar ise yemek yiyorlar" derler. Onlara şöyle seslenilir:

"Onlar oruçlu iken siz yiyordunuz. Onlar ayakta ibadet ederken siz uyuyordunuz."

Biri, rüyasında Bişr-i Hâfî'yi (k.s) gördü. Bişr'in önünde bir sofraya vardı, ondan yemek yiyordu. O esnada Bişr'e şöyle sesleniliyordu: "Ey dünyada iken yemeyen, ye! Ey dünyada iken içmeyen, iç!" Ariflerden biri rüyasında sanki cennete girmişti. Biri ona şöyle seslendi: Allah için bir gün oruç tutmuşsun, hatırladın mı? O da cevaben, "Evet, hatırladım" dedi. Ârif olan zat rüyasını anlatmaya şöyle devam etmiştir: "Düğünlerde mutluluktan dolayı etrafa saçılan şekerler gibi orucuma karşılık olarak cennetten bana hediyeler verilmeye başladı."

Kim, Allah için yemeyi, içmeyi, şehvetini az bir zaman da terketse, yüce Allah ona karşılık olarak kendi katından bitmeyen yiyecekler, içecekler ve yaşlanmayan eşler verir.

Bir hadiste şöyle anlatılmıştır:

"Cennet her sene ramazan ayında yeniden döşenir ve düzenlenir. Hûriler der ki: Ey Rabbimiz! Bu ayda bize eşler nasip et! Bizim gözümüz onlarla, onların gözü bizimle neşelensin."²⁹

Hûrilerin mehri, sürekli kılınan teheccüd namazıdır.

Yüce Allah'tan hûrileri bu ayda isteyen yok mu? Allah katında itaat edenler için hazırlanmış olan nimetlere talip olan yok mu?

2. Bu gruptakiler Allah için yeme içmeyi terkettikleri gibi, vücut organlarını haram işlerden alıkoyarak oruç tutarlar.

Elin ve ayağın orucu, onları, yasak kılınan şeyleri tutmaktan ve onlara gitmekten korumaktır. Kim bu şekilde oruç tutarsa, hiç şüphe yok ki o kimse, içinde bulunduğu günün vaktini hayırla değerlendirmiş olur. Kul için günün her saatinde ayrı bir vakit vardır. Bu anlattığımız şekilde oruç tutan kimse, gününün tamamını zikirle ihya etmiş olur. Bu kimseler hakkında, "Onların uykusu ibadet, nefesleri tesbihtir" denmiştir.

²⁹ *Heysemî, Mecmau'z-Zevâid, 3/142.*

Allah'ın koyduğu sınırları, yani hududu aşmayan, harama taşmayan kimse, yemek, cinsel ilişki gibi şeyleri yapsa da haramdan kendisini koruduğundan dolayı Allah katında, fazilet bakımından oruçlu gibidir. Ama buna karşılık kim, yemeden, cinsel ilişkiden yana kendisini korur, sadece mubah fiillerde oruç tutar, ancak haram fiilleri işlemekten kaçınmazsa, bu kişi Allah katında oruçsuz gibidir. O kendini oruçlu sansa da onun bir kıymeti yoktur. Çünkü onun bu durumda zayı ettiğİ şeyler, elde ettiklerinden daha çoktur.

Ebü'd-Derdâ (r.a) şöyle derdi: "Akıllı kimselerin uykuları ve yemeleri ne kadar güzeldir. Onlar, ahmakların şuursuzca oruç tutmalarını ve gece uykusuz kalmalarını elbette ayıplarlar. Gerçek şu ki yakîn ve takvâ sahibi bir kimsenin yapmış olduğı zerre kadar amel, gafil kimselerin dağlar kadar amelinden daha faziletli ve daha tercihe şayandır."

Haram işleyerek oruç tutanın orucu, sâlih ve makbul bir oruç olmaz. Bunu Resûl-i Ekrem'in (s.a.v) şu hadislerinden anlıyoruz:

"Oruç, yalan konuşmak veya gıybet etmekle yaralanmadıkça, oruç tutan için, cehennemden koruyan bir kalkan olur."³⁰

"Sizden biri, oruç tuttuğunda kötü söz söylemesin, cahilce edep dışı hareketlerde bulunmasın. Bir kimse ona sataşırorsa ona, 'Ben oruçluyum' desin, kendisine bulaşmasın."³¹

"Oruç, bir emanettir; sizden her biriniz emanetini muhafaza etsin."³²

Buradaki "emanetin korunması", vücudun bütün organlarının haramdan korunması demektir.

Hadiste geçen, "Ben oruçluyum desin" sözünün mânası, o kimse, bir emanet yüklendiğini düşünsün ve onu lâıykıyla korusun, demektir. Böyle yaparsa emaneti yerine ve ehline ulaştırmış olur.

3. Bu gruptakiler mideyi yemekten ve diğİer organlarını haramlardan korudukları gibi kalplerini de yüce Allah'ın razı olmadığı bütün düşünce, zikir, fikir, yönelme ve sevgiden alıkoşlar. Bu, yakîn ehli âriflerin orucudur. Hakiki mânada oruç tutan kimse, orucunu unutmali ve onu kendisine emreden Rabb'i ile meşgul olduğundan, kalbi hep O'na bağılı olmalı, O'nun zikriyle neşelenmeli, sevinmeli ve kuvvetlenmelidir.

³⁰ Nesâî, Sıyâm, 43; İbn Huzeyme, Sahih, nr. 1892; Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, 4/270.

³¹ Buhârî, Savm, 2, 9; Müslim, Sıyâm, 164; Ebû Davud, Savm, 25; Tirmizî, Savm, 55; Nesâî, Savm, 41; ibn Mâce, Sıyâm, 1; Mâlik, el-Muvatta', Sıyâm, 58.

³² Zebîdî, İthâfû's-Sâde, 4/42.

Her kim yüce Allah'ın razı olmadığı şeylere karşı oruçlu olur, âzaları gûnahtan uzak tutar, karnını ve avret mahallini haramdan korur, ölümü ve sonrasını düşünür, ibret alır ve âhiret hayatını tercih ederse, dünya süslerini terketmelidir. Böyle yapan bir kulun asıl iftarı, sevinci ve rahatlığı Rabbine kavuştuğu gündür. Kim dünyada nefsin isteklerine karşı oruç tutarsa, o şeyleri cennette elde eder. ³³

Orucun Fazileti

Resûl-i Ekrem (s.a.v), orucun faziletiyle ilgili hadislerinde şöyle buyurmuştur:

"Âdemoğlunun yaptığı her iyiliğe karşılık en az on katı sevap verilir. Bu, 700 ve daha fazlasına kadar çıkar. Yüce Allah şöyle buyurur: 'Orucun mükâfatı bunun dışındadır. Onun mükâfatını ben vereceğim, çünkü kul, şehvetini, yemesini, içmesini benim için terketti.'

Oruçlu için iki sevinç ânı vardır: Biri, orucunu açtığı an, diğeri ise (cennette) Rabbine kavuştuğu andır. Oruçlunun ağız kokusu, Allah katında misk kokusundan daha güzeldir."³⁴

Başka rivayette de şu ziyade vardır: "Âdemoğlunun yaptığı her şey kendisi içindir; oruç hariç. O, benim içindir."

Bu hadiste belirtildiği gibi, Allah rızâsı için yapılan her hayırlı amele on kattan 700 ve daha fazlasına kadara sevap veriliyor; ancak oruç bundan ayrı tutuluyor. Yani orucun fazilet ve sevabı sayılarla ifade edilemeyecek kadar fazladır. Onun sevabı yüce Allah'a aittir; O dilediği kadar artırır. ³⁵

Yahya b. Muaz demiştir ki: "Kişi çok yemeye mübtelâ olduğu zaman, melekler ona acıyarak ağlarlar. Yeme hırsına düşen kimse, şehvet ateşiyle yanmış demektir."

İnsanoğlundan şerre vesile olacak (irili ufaklı) bin tane uzvu vardır ve hepsinin ipi de şeytanın elindedir. Kişi, karnını aç bırakıp boğazını tutunca, bütün uzuvlar kururlar ve açlık ateşiyle yanar etkilerini azaltırlar. Şeytan bu kimsenin içine girmek şöyle dursun, gölgesinden kaçır. Fakat boğazının yolunu açıp arzuladığı bütün leziz yemekleri yiyerek karnını doyurduğu zaman, şerre âlet olacak âzaları yeşerir; canlanır ve şeytanın istediği gibi tasarruf etmesine imkân hazırlamış olur.

³³ *Kutsal Günler ve Geceler, Mahmut Kaya, Semerkand Yayınları, sf.84.*

³⁴ *Müslim, Sıyâm, 165; Ahmed, Müsned, 3/5.*

³⁵ *Kutsal Günler ve Geceler, Mahmut Kaya, Semerkand Yayınları, sf.70.*

Tokluk, nefsin içinde şeytanın gelip gidip sulandığı bir nehir durumundadır. Açlık da ruhta meleklerin kullandığı bir nehirdir. Şeytan, uyumakta olan aç bir kimseden kaçır; kendisine bir tesir edemez. Böyle birisi uyanıp ayağa kalkınca durum nasıl olur bir düşün!³⁶

Bir hadis-i şerifte şöyle buyrulmuştur: "Oruç kişiyi cehennem ateşinden uzaklaştırır."³⁷

Ebû Ümâme (r.a), Hz. Peygamber'in (s.a.v) yanına gelip,

"Ey Allah'ın Resûlü! Bana tavsiyede bulunun" dedi. Resûl-i Ekrem (s.a.v) ona şöyle buyurdu:

"Oruca devam et! Çünkü ona denk bir şey yoktur."

O günden sonra Ebû Ümâme (r.a) ve ailesi oruca devam ettiler. Gündüzleyin Ebû Ümâme'nin (r.a) evinden duman yükselirse, anlaşılırdı ki o gün misafiri vardı.

Yüce Allah'ın oruç tutanları şu âyetlerde övmüştür:

"Oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar, ırzlarını koruyan erkekler ve (ırzlarını) koruyan kadınlar, Allah'ı çok zikreden erkekler ve zikreden kadınlar var ya; işte Allah, bunlar için bir mağfiret ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır."³⁸

Kim Allah için yemeyi, içmeyi ve şehvetini terkederse, Allah onları bunlardan daha hayırlı olan, tükenmeyen yiyecek, içecek ve ölmeyecek eşlerle mükâfatlandırır.

Orucun Mânevî ve Sosyal Hayattaki Faydaları

Orucun maddî ve mânevî pek çok faydası vardır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Oruç ve açlık insanın nefsinin zayıflatır, kırar ve azgınlığını giderir. Sürekli yemek yemek, kana kana su içmek, kadınlarla birlikte olmak ise insanı gaflete ve aldanmaya sürükler.

Oruç kalbi, zikir ve tefekküre alıştıırır. Muhakkak ki kişinin yukarıda saydığımız işlerle meşgul olması, kalbi ile zikrin ve tefekkürün arasına perde olur, gaflete davetiye çıkarır. Kişinin karnını belli süre boş bırakması, kalbi nurlandırır, inceltir, kalpten tembelliği götürür. Böylece kalp, zikir ve tefekkürle baş başa bırakılmış olur.

Oruç sayesinde zenginler, yüce Allah'ın nimetlerinin değerini anlamaya yönelir. Zengin olan kişi, belirli bir süreyle yemekten, içmekten, eşyle cinsel ilişkiye girmekten uzak durunca, yiyecek ekmeği, içecek

³⁶ *Avârifü'l-Meârif (Gerçek Tasavvuf), Ebû Hafs Şihâbüddin Sühreverdî, Semerkand Yayınları.*

³⁷ *Ahmed, Müsned, 2/526.*

³⁸ *Ahzâb 33/35.*

suyu olmayanların durumunu daha iyi anlar. Kalbinde, fakir olan kulların hali yer eder ve kalbine onlara yardımcı olmanın şuuru yerleşir.

Oruç, insanın bedenini âciz ve güçsüz bıraktığı için şeytanın onun kanında rahatça dolaşmasına engel olur. Oruç, vesveselere karşı da bir kalkandır.³⁹

Oruç Allah Teâlâ emrettiği için tutulur. Oruç ibadeti, kulun ihlâsını ve ilâhî aşkını ispat eden bir ibadettir. Yemek masrafından ve zahmetinden kurtulmak, perhiz yapmak, vücudu forma sokmak için oruç tutulmaz. Tutulursa o, Allah için bir oruç olmaz. Orucun tek gayesi yüce Allah'ın emrini yerine getirmek ve rızâsını kazanmaktır. Ayrıca yüce Allah'ın oruca vaad ettiği sevap ve müjdelere ulaşmaktır. Bununla birlikte oruç ibadetinin içinde saklı mühim hikmet ve faydalar da vardır. Bunların bir kısmını şöyle özetleyebiliriz:

1. Oruç insanın takvâ sahibi olmasına sebeptir. Takvâ, dünya ve âhiretin şerefini içinde bulunduran bir sıfattır.

2. Oruç devamlı kötülüğü emreden nefsi firenler, terbiye eder, ıslahına vesile olur, günahlardan temizler, haramlara perde olur; kalp rahatlar, gönül ibadet huzuru ile dolar.

3. Oruç insana sabırlı olmayı öğretir.

4. Oruç insana nimetlerin kıymetini idrak ettirir. İnsanda sürekli elde ettiği nimetlere karşı bir alışkanlık meydana gelir. Oruçla insan Rabbinin izni olmadan nimetlere elini süremediğini görür. Böylece onların değerini anlar, alışkanlığından kurtulur, ilâhî emre uyar, sabreder, nimeti kullanma yolu açılınca da şükreder. Bütün bunlar, birer terbiyedir.

5. Oruç kalbi inceltir, merhamet duygularını harekete geçirir, zengini biraz olsun düşünmeye sevk eder ve fakirin hizmetine koşturur. Açlığın ne olduğunu ancak insan kendisi aç kalınca anlayabilir. İşte oruç sayesinde zenginler kısmen de olsa bu hali yaşarlar.

6. Oruç tutmak insanı sağlıklı yapar. Senenin büyük çoğunluğunda sindirim organlarını sürekli çalıştıran insan bilhassa ramazan orucuyla onları dinlendirir. Vücuttaki fazlalıkları atar, mideyi ve sindirim organlarını rahatlatır. Bu konuda Peygamber Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

“Oruç tutunuz, sıhhat bulursunuz.”⁴⁰

³⁹ *Kutsal Günler ve Geceler*, Mahmut Kaya, Semerkand Yayınları, sf.81.

⁴⁰ *Heysemî, Mecmau'z-Zevâid*, 3/179; *Müttakî-i Hindî, Kenzü'l-Ummâl*, nr.23605; *Süyûtî, el-Câmiu's-Sagîr*, nr.5060.

7. Oruç insanın vücudunda ruh-ceset dengesini temin eder. Cesetteki kötü sıfatların ruha hâkimiyetini önler. İnsanın ahlâkını güzelleştirir. Riya ve gösterişten uzak kalmayı temin eder. Gizlidir. Bedenin zekâtıdır. Oruç tutmakla ruh kuvvetlenir, kalp nurlanır, nefis zayıflar, şeytan mağlûp edilir. Bu sıfatlarla insan bir nevi meleklerle benzemiş olur.⁴¹

8. Oruç Allah rızası için iş yapmayı öğretir. Oruç dışındaki ibadetlerimize gösteriş karışabilir. Oysa oruçta gösteriş yapmak pek mümkün değildir.

9. Oruç ahlâkımızı güzelleştirir. Oruç, sabır eğitimidir. Bir işi başarmak için gerekli olan sabrı ve iradeyi öğretir insana.

10. Topluma huzur verir. Oruç, insanı fitne, fesat, haset, dedikodu ve yalan gibi kötü huylardan uzaklaştırır, toplumda huzur ve güvenin yerleşmesini sağlar.⁴²

Sahur Yemeği ve İmsak

Oruç, imsak vaktinin girmesiyle başlayan bir ibadettir. Tan yerinin ağarmaya başladığı zamana "imsak" vakti diyoruz. İmsak vaktinden sonra oruç ibadeti başladığı için artık bir şey yenmez ve içilmez. Bu sebeple oruç tutacak kimselerin imsaktan önce kendisini takviye edecek bir şeyler yemesi gerekir, imsaktan önce yenen bu öğüne "sahur" yemeği denilir. Ramazan gecelerinde sahura kalkıp bir şeyler yemek ve içmek sünnettir.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v) sahura kalkmamızı ve mutlaka bir şeyler yememizi tavsiye ederek, "Sahurda yemek yiyiniz, çünkü sahur yemeğinde bolluk ve bereket vardır"⁴³ buyurmuştur.

Oruç, diğer dinlerde de olan bir ibadettir. Ancak diğer dinlerde sahur yemeği diye bir şeyin olmadığını biliyoruz. Bu konuda Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyuruyor:

"Bizim orucumuz ile Ehl-i kitabın orucu arasındaki en önemli fark, sahur yemeğidir."⁴⁴ Peygamberimiz'in (s.a.v) bu sözünden bir bardak suyla dahi olsa sahur yapmamızın daha güzel bir davranış olduğunu anlıyoruz.

Sahura kalkmak ve bir şeyler yiyip içmek, bolluk ve berekettir. Çünkü sahura kalkan kimse seher vaktinin bereketinden yararlanır.

⁴¹ Temel İlmihal Bilgileri, Şemseddin Bektaşoğlu, Semerkand Yayınları

⁴² Temel Din Eğitimi, Eyyüp Beyhan, Hâcegân Yayınları, sf.207.

⁴³ Buhârî, Sıyâm, 20.

⁴⁴ Müslim, Sıyâm, 46.

Bilindiği gibi seher vaktinde yapılan dualar geri çevrilmez. Bu sebeple sahura kalkıldığı zaman dua edilmeli, bol bol zikir, tövbe ve istiğfar yapmalıdır.⁴⁵

İftar

İftar, oruç yasaklarının sona erdiği vakit anlamına gelir, iftar vakti akşam namazının vaktidir. Ramazan ayında akşam namazı vaktinin girmesi ile orucumuzu açarız. Orucu açmaya "iftar", yediğimiz yemeğe "iftar yemeği" denir.

Peygamberimiz şöyle buyuruyor:

"Oruçlu için iki sevinç vardır: Biri, iftar ettiği zamanki sevinci, diğeri, Rabbine kavuştuğu zamanki sevincidir. Hiç kuşkunuz olmasın ki oruçlunun ağız kokusu Allah katında misk kokusundan daha hayırlıdır"⁴⁶

İftar vaktinde bol bol dua etmek gerekir. Çünkü Allah bu vakitte yapılan duaları geri çevirmez.⁴⁷ İftarda acele etmek ve sahuru geciktirmek, belki insanın aczini, yiyip içmeye ve dolayısıyla her şeye muhtaç olduğunu göstermektedir. İbadet etmek de zaten bu demektir.⁴⁸

İftar Duası

İftar vaktinde şu duayı okumak sünnettir: "Allahümme leke sumtü, ve bike âmentü, ve aleyke tevekkeltü, ve alâ rızıkıke eftartü, ve savme'l ğadi min şehri ramazane neveytü, fağfir lî mâ kaddemtü ve mâ ahhartü."

Anlamı: "Allahım, Senin rızan için oruç tuttum, sana inandım, sana güvendim, senin rızıkla orucumu açtım. Ramazan ayının yarınki orucuna da niyet ettim. Artık benim geçmiş ve gelecek günahlarımı bağışla!"⁴⁹

Ramazan Ayına Yetişen Müslümanın Dikkat Edeceği Hususlar

1. Gönlünü ve niyetini sağlam bir şekilde hazırlar. Bütün hayırlı neticelerin başı niyettir. Bir ameli yaparken Allah'ın rızâsından başka bir düşünceyi kalbine koymamalıdır. Allah'ın rızâsını kazanmak, kalbin takvâ ile süslenmesine bağlıdır. Bundan dolayı müslüman kalbinden şöyle niyetlenmeli ve Allah'a yalvarmalıdır: "Yâ Rabbi! Ben, senin razı olduğun gibi bir kul olmak istiyorum. Bunun için ise takvâ sahibi olmam gerektiğini ferman ediyorsun; takvâyı kazanmanın yollarından biri olarak da oruç

⁴⁵ Temel Din Eğitimi, Eyyüp Beyhan, Hâcegân Yayınları, sf.209.

⁴⁶ Müslim, Sıyâm, 164.

⁴⁷ Temel Din Eğitimi, Eyyüp Beyhan, Hâcegân Yayınları, sf.210.

⁴⁸ Kutsal Günler ve Geceleer, Mahmut Kaya, Semerkand Yayınları, sf.66.

⁴⁹ Temel Din Eğitimi, Eyyüp Beyhan, Hâcegân Yayınları, sf.210.

ibadetine sarılmamızı emrediyorsun. Yâ Rabbi! Sen verirsen her şey olur. Ben ise âcizliğimi huzurunda itiraf ediyorum. Beni ulaştırdığın bu ramazan ayında, orucumu, namazlarımı, geceleri ihya edebilmemi ve diğer ibadetlerimi, razı olduğun şekilde yapmamı bana nasip eyle! Oruç ibadeti ile ikram ettiğin takvâya beni de ulaştır! Beni, nefsimle baş başa bırakma!"

2. Receb ve şaban aylarında namazlarını cemaatle kılmaya azami gayret ederek, nâfile olan namaz, oruç, sadaka, zikir ve diğer ibadetleri gücü yettiğince yerine getirerek ramazan orucuna bir nevi hazırlık yapar.

3. Namazlarını cemaatle kılmaya son derece gayret eder. Resûlullah Efendimiz'in (s.a.v) ağır hastalık gibi çok önemli bir mazeret dışında hiç terketmediği, tarih boyunca ve günümüzde de dinde fıkıh sahibi hiçbir ârifin bırakmadığı cemaatle namazın önemi, biz müslümanlar tarafından pek anlaşılammıştır.

4. Kavgadan ve kaba davranmaktan uzak durur. Hadis-i şerifte şöyle buyrulmuştur: "Oruç kalkandır. (Oruçlu olan kimse) kötü söz söylemesin, kaba davranmasın. Eğer bir kimse onunla kavga yapmaya kalkışır veya ona hakaret ederse, 'Ben oruçluyum' desin..."⁵⁰

5. Bütün organlarıyla oruç tutmaya gayret eder. Gün boyunca yemekten, içmekten ve cinsî münasebetten uzak durarak iki organını koruyup gözettiği gibi diğer organları ile de Allah'ın razı olmadığı şeyleri işlemekten uzak durmaya gayret edecektir. Gözünü haramdan, dilini kabalıktan, elini zarar vermektten, kalbini haset ve buğz gibi kötü hasletlerden uzaklaştırır. Böylece bütün organlarına ibadet yaptırmış olur.⁵¹

6. Her türlü hayrını imkân nisbetinde çoğaltır. Resûlullah Efendimiz (s.a.v), bütün hayır işlerinde insanların en cömerti idi; ramazan ayı gelip te Cebrâil (a.s) ile buluşunca bu cömertliği rüzgârı andırarak şekilde çoğalırdı. Oruçlu olanlara iftar yemeği ikram etmeyi tavsiye eder, büyük bir sevaba sebep olduğunu bildirirdi.⁵²

7. Gücü nisbetinde her gün Kur'an kıraatine devam eder. Ramazanda bir hatim yapmaya gayret etmelidir. Çünkü ramazan ayı, Kur'an'ın indirildiği ve Resûlullah Efendimiz'in (s.a.v) Kur'an'ı Cebrâil (a.s) ile mukabele şeklinde baştan sona okuduğu bir aydır.⁵³

⁵⁰ Buhârî, Savm, 2.

⁵¹ Buhârî, Savm, 8.

⁵² Buhârî, Savm, 7.

⁵³ Aynı kaynak.

8. Teravih namazlarını her akşam eda etmeye gayret eder. Ramazan boyunca teravih namazlarını kaçırmayan bir müslüman, kesinlikle bin aydan daha hayırlı olan Kadir gecesinde de teravih namazını kılmış olacaktır. Böylece seksen seneden daha fazla, her gece, yirmi rek'at namaz kılmış sevabını kazanacaktır. Buna mukabil teravih namazının ihmal edilmesi ise bu büyük mükâfattan mahrum kalma sonucunu doğuracaktır.

9. Teheccüd namazını iki rek'at bile olsa kılmaya özen gösterir. Eğer sahura kalktığında biraz erken davranırsa abdestini alıp teheccüd namazının tamamını da kılabilir. Efendimiz (s.a.v), "Gecenin tam ortasında namaz kılmak, sâlihlerin şiarıdır" buyurarak teheccüd namazını ümmetine tavsiye etmiştir. İmsak vaktine kadar bir müslüman, teheccüd namazını, ramazan boyunca her gece kalkıp kılmaya gayret ederse -yukarıda bahsettiğimiz gibi- mutlaka Kadir gecesinde de aynı amelleri yapacak ve bereketine ulaşacaktır.

10. Her gün yapmış olduğu virdlerini ve diğer amellerini düzenli olarak devam ettirir. Amellerin en faziletlisi, az da olsa devamlı olanlarıdır. Kişi iltizam ettiği virdini, tesbihini ve diğer amellerini aksatmamalıdır.

11. İmkânı varsa ramazanın son on gününün tamamında veya bir kısmında itikâf sünnetini ihya eder.

12. Kadir gecesini, ramazan gecelerinin hepsinde arar.

13. Fıtır sadakasını, kendi hayat seviyesini dikkate alarak fakire ulaştırır. Fıtır sadakası, bir insanı sabah akşam doyurabilecek şekilde çeşitli yiyecekler esas alınarak tesbit edilir. Bir insan, sabah bir ekmek, akşama da bir ekmek yiyerek doyabilir. Biz fıtır sadakasının en güzel şekilde yerine getirilmesi için şunu tavsiye ediyoruz: Bir müslüman sabah-akşam yediği yemeğe, genellikle ne kadar masraf ettiğini -imkânı varsa fazla fazla- hesaplayarak fakire ulaştırın. Bunun, Allah'ın rızâsına daha uygun olduğu âşikârdır.⁵⁴

Rabbim bizlere Ramazan ayını mübarek ve bereketli kılsın. Ramazanın kıymetini bilmeyi, edebini korumayı ve bu ayda rızayı ilahiye elde etmeyi hepimize nasip etsin. Rabbim hayır hasenatımızı ve ecrimizi artırsın, ahlakımızı güzelleştirsin. Amin...

⁵⁴ *Fıkhın Aydınlığında İbadet Ve Hayat, Dr. Kemal Yıldız, Semerkand Yayınları, sf.261.*